

Hinsides det politiske

*Moralismen i Det Radikale Venstres demokratiforståelse
– af Kasper Støvring*

VENSTRERADIKAL VÆRDIPOLITIK

Det Radikale Venstre fejrer i år sit 100-års jubilæum. Det kunne give – og har allerede givet – anledning til at fremstille partiets historie eller til at vurdere partiets aktuelle realpolitik. I stedet vil jeg i det følgende fremstille den forståelse af demokratiets væsen, som ligger til grund for partiets politik – eller som snarere ligger til grund for partiets overgang fra et pragmatisk politisk parti til et moralistisk værdipolitisk parti, en overgang, som ligger helt i tråd med tidsånden herhjemme og i udlandet.

For fra at have været et intellektuelt og liberalt parti, der førte en politik, der oprindeligt var i husmændenes og de selvstændiges interesse, er Det Radikale Venstre blevet et moralistisk parti, der hovedsageligt appellerer til hovedstadens kosmopolitiske elite, den såkaldte »den kreative klasse«. Det er blevet bekræftet igen og igen siden den borgerlige regering i 2001 overtog regeringsmagten med støtte fra Dansk Folkeparti.

I lighed med store dele af venstrefløjen i dansk politik ønsker De Radikale at trumfe deres politiske modstandere med moralsk fordømmelse. Til det formål spiller de som regel nazikortet. På partiets landsmøde i 2004 fordømte De Radikales landsformand Søren Bald således Dansk Folkepartis »hadske tone«. Den gav nemlig mindelser om *Der Stürmer*, det nazistiske tidsskrift fra mellemkrigsårene.

Kasper Støvring

Udtalelsen viser for det første, at Det Radikale Venstre umuligt kan være de intellektuelles parti længere, selv om partiet ganske vist tiltrækker adskillige humanistiske akademikere i sin vælgermasse. De Radikale udviser i hvert fald ikke nogen større historisk viden eller analytisk begavelse, når de laver den slags dristige paralleller mellem et nutidigt, parlamentarisk set aldeles dueligt demokratisk parti og mellemkrigstidens antiparlamentarisme og ekstreme nationalisme. Men måske har Det Radikale Venstre i virkeligheden bare ikke noget levedygtigt politisk projekt?

For det andet bekræfter den slags udtalelser, at Det Radikale Venstre er blevet et venstreradikalt parti i en værdipolitisk sammenhæng. Og det er sådan, jeg vil betragte partiet i det følgende. Partiet har nemlig fået stor succes, dvs. en stor mandatfremgang ved valget i 2005 – der ganske vist er blevet betalt med ringe indflydelse – ved at koble en ren symbolsk venstreorienteret værdipolitik sammen med en klassisk højreorienteret økonomisk politik.

Bløde ting som »bæredygtig« miljøpolitik, »human« ulandshjælp, »anstændig« retspolitik, »åben« indvandring og anerkendelse af mindretalskulturer er helt i orden – medmindre det kræver omfattende politisk omfordeling af materielle goder. Eller for at sige det med kommentatoren Erik Meier Carlsens ord (i *Weekendavisen* den 27. maj 2005): »Medfølelsen synes at vokse med afstanden til genstanden for medfølelsen«: Partiet slår på højere u-landsbistand *ude* og massive skattelettelser (sækelse af topskatten) samt begrænsning af indkomstoverførslerne (de foreslåede økonomiske reformer er primært til gavn for de højst lønnede) *hjemme*.

Det Radikale Venstre har altså haft held med at fremføre denne værdipolitiske strategi, der nøje udser sig en hovedfjende, nemlig højrefløjen: »Det nye hadende højre«, som det hed i centrum-venstre-intelligentsiaens kulturkampantologi med den sigende titel *Fra kamp*

Hinsides det politiske

til kultur, der udkom i 2004 under redaktion af de to *Politiken*-journalister Jes Stein Pedersen og Stig Ørskov.

Ved nærmere eftersyn har De Radikale defineret deres egen position negativt i forhold til deres modstandere på højrefløjen. Og denne afhængighed har gjort dem sårbare. På sin vis gentages kulturradikalismens negative afhængighed af nazismen i mellemkrigsårene: Kulturradikalismen var gyldig som en mod-reaktion, men som selvstændigt standpunkt udspillede den sin rolle i efterkrigstiden. Kan man efterhånden sige det samme om Det Radikale Venstre, nu da partiets politik mest af alt er det, højrefløjens *ikke* er?

Nu er partiet ikke ene om at fremføre denne politiske strategi. *Fra kamp til kultur* var i den forstand symptomatisk for centrum-venstre i dansk politik. Bogen var en reaktion på statsminister Anders Fogh Rasmussens annoncering af kulturkamp i 2003, der endelig gav politisk interesserede en anledning til at kæmpe på holdninger og værdier. Men med få hæderlige undtagelser har oppositionens reaktion – ikke mindst De Radikales – desværre været en bedrevidende moralisme, der har bidraget til at lukke kampen.

Fra kamp til kultur var en videreførelse af centrum-venstres kamp *mod* kulturkampen forstået som en veritabel politisk kamp. Som jeg skal argumentere for, er denne reaktion meget beklagelig. For en sådan defensiv form for kamp dræner intensiteten i den offentlige kultur, der bærer et levedygtigt demokrati. Denne – for demokratiet helt nødvendige – intensitet er først og fremmest afhængig af politiske konfrontationer.

Og denne form for »agonistisk« demokratiopfattelse skal forstås i modsætning til en traditionel, ren »aggregativ«, liberalistisk demokratimodel, der fokuserer på den politiske forvaltning af materielle goder med udgangspunkt i en utilitaristisk teori om autonome individers maksimering af egeninteresser. Men især skal den agonistiske

Kasper Støvring

demokratimodel forstås i modsætning til den såkaldte »deliberative« demokratimodel, som bl.a. Det Radikale Venstre bygger på.

DEN POLITISKE KAMP: »VI« OG »DEM«

Nu har gode hensigter som bekendt altid præget De Radikale. Derfor bør det ikke undre, at de omkostningsfrit kan være imod »de andre«, de angiveligt hadefulde, dumme og ængstelige på højrefløj. Ligeså gratis kan de lovprise kulturel mangfoldighed, menneskerettigheder og tolerance (og anstændighed, humanitet, åbenhed og bæredygtighed, som jeg opregnede ovenfor). Altså alle plusordene, der spiller så stor betydning for »den kreative klasse«.

Men når der er grund til at anholde De Radikales moralisme, skyldes det først og fremmest, at den har en meget uheldig effekt på den offentlige politiske kultur. Et levedygtigt demokrati har brug for klare standpunkter, skarpe konflikter og passionerede konfrontationer mellem *kollektive* identiteter. Man kan sige, at den politiske kamp overhovedet forudsætter en sondring mellem »vi« og »dem«.

Denne sondring går i sin grundform tilbage til den tyske rets- og statsfilosof Carl Schmitt, der talte om sondringen mellem ven og fjende som kriteriet for det politiske. I *Det politiskes begreb* skriver han: »Den politiske fjende behøver ikke at være moralsk ond eller æstetisk hæslig; han skal ikke nødvendigvis optræde som økonomisk konkurrent, og det kan måske endda forekomme økonomisk fordelagtigt at gøre forretninger med ham. Fjenden er netop den anden, den fremmede, og det er tilstrækkeligt, at han i en særlig intensiv forstand er noget eksistentielt andet og fremmed, således at det i ekstreme tilfælde er muligt at have konflikter med ham; konflikter, der hverken kan afgøres af en på forhånd aftalt generel norm eller ved en kendelse fra en 'udenforstående' og dermed 'upartisk' tredjepart.«¹

Hinsides det politiske

I en politisk kamp samles intellektuelle og politiske grupper til højre og venstre både i en fælles bekendelse til bestemte valgslægtskaber og i en konfrontation med modstandere. Denne konfrontation fører altså i lige så høj grad til dannelsen af et sammenhængende standpunkt. Når standpunkterne konfronteres, betyder det, at de bliver politiseret. Det vil igen sige, at der opstår konflikter mellem kollektive identiteter, at der dannes et »vi« i modsætning til et »dem«.

I de seneste år har vi således ikke, som det hyppigt postuleres, fået en forrået, men en langt mere lidenskabelig, interessant og alvorlig politisk debat, end vi havde før folketingsvalget i 2001. Vi har oplevet en revitalisering af de politiske kampe og flere konfrontationer mellem forskellige politiske positioner. Pluralisme kaldes det.

Tag f.eks. en af de mest udskældte politikere på højrefløjen, Søren Krarup. Endelig har vi fået en politiker, der formulerer sit standpunkt forbilledligt klart (her er ingen uld-i-mund), så alle kan tage stilling til hans budskab, for og imod. Mange er sikkert blevet politisk vakt i mødet med den uforsonlige pastor, sikkert imod deres erklærede vilje. Men mon ikke mange også er tilbøjelige til at se dét som en værdi?

Til trods for sin selvproklamerede respekt for forskelligheder har store dele af oppositionen altid haft vanskeligt ved at tolerere afvigende synspunkter. De Radikales Elsebeth Gerner Nielsen ser ligefrem »en trussel mod friheden« (*Politiken* den 4. oktober 2005), når hun støder på argumenter om, at den nationale kultur bør nyde forrang frem for den utopi om multikulturalisme, som partiet plæderer for.

Men alle burde kunne indse, at vi ofte kan lære mere af uforsonlige kritikere end af stuerene moralister. I hvert fald synes den indsigt at danne grundlag for den borgerlige regerings politiske strategi. Den går bl.a. ud på at isolere nogle elementer i højrefløjens kritik og bruge dem pragmatisk som korrektiver til den forrige regerings politik. Det

Kasper Støvring

gælder bl.a. opgøret med »smagsdommerne«, reformpædagogikken og udlændingepolitikken.

POLITIK FORUDSÆTTER ET »OPMÆRKSOMHEDSFELT«

For at en politisk kamp kan være kreativ, er der også brug for det, man med et lån fra den amerikanske sociolog Randall Collins kunne kalde et »opmærksomhedsfelt«. Altså et felt, der kan tiltrække energierne hos de kæmpende parter og koncentrere deres opmærksomhed.

De senere års offentlige debatter bekræfter rigeligt, at et sådant felt aktuelt drejer sig om højrefløjen, der fik mæle med regeringsskiftet i 2001. I dette felt strides de kæmpende parter energisk om konflikter, der angår fænomener som ret og magt, krig, nationalisme, pædagogik, religion, indvandring og kunst – in casu: kunststøtte.

Ydermere er en kvalificeret uenighed om konflikter en forudsætning for, at de kæmpende parter, de politiske grupper, kan erobre opmærksomhedsfeltet. Det gælder også åndshistorisk, at stærke kreative perioder er knyttet til stærke uenigheder. Står vi ikke midt i en sådan periode? Med højrefløjens velforberejede udfordring af visse radikale kulturkredses vedtagne sandheder, har vi jo på mange måder fået en mere kreativ og inspirerende, men også mere afgørende politisk debat, end vi har haft siden debatten om *Oprør fra midten* i slutningen af 1970'erne.

Men igen viger centrum-venstre tilbage for at erkende, at deres højreorienterede hadeobjekt nummer ét, Søren Krarup, i virkeligheden er en gave til den offentlige politiske kultur – uanset om man er enig med ham eller ej. Krarup bringer nemlig intensitet ind i det politiske

Hinsides det politiske

liv. Og så gør han noget mere. Som uforsonlig kritiker konfronterer han passioneret sin egen position med andre positioner, imens han selv opfordrer sine modstandere til at gøre det samme. Blot tager de sjældent denne udfordring op, og derfor udvikler de heller ikke noget solidt alternativ.

Det skal også tilføjes, at når mange intellektuelle og politikere i oppositionen afstår fra at deltage i en politisk kamp, begrundes det af og til med fraværet af nuancer; i politiske kampe graves der angiveligt dybe grøfter, hvorfra man kan kaste mudder mod entydige skræmmebilleder – for nu at bruge nogle politisk korrekte metaforer.

Men skarpe fronter er betingelsen for overhovedet at have en skarp politisk kamp. Så skal nuanceringen nok komme i anden omgang. For det primære er, at et velfungerende demokrati ikke blot fordrer fornuft, besindelse og harmonisering, men en aktiv konfrontation mellem legitime demokratiske positioner. Legitimationen af konflikter er netop det, der udmærker den demokratiske kultur frem for den totalitære.

MORALSK GRÆNSEDRAGNING

Den elementære kendsgerning – at der kun kan være identitet (et »vi«), når den dannes som forskel (et »dem«) – er en stor anstødssten for centrum-venstre. Det er samtidig grunden til den kamp mod den politiske kamp, der præger centrum-venstre, især De Radikale.

De Radikale nøjes eksempelvis ikke med at bekende sig til et præcist afgrænset valgslægtskab. Nej, de bekender sig til intet mindre end et grænseløst verdensfællesskab. De drømmer om, at klodens befolkninger skal forenes under én fælles menneskehed og én lov (folkeretten), der kan sikre freden. Med Søren Balds ord fra landsmødet i 2005: »Det er vores kærlighed til denne verden, som er i centrum for vores

Kasper Støvring

politiske anstrengelser. Det handler ikke om frelse, terapi og skyld, men om den fælles verden, som er, ja, netop fælles.«

Skønt De Radikale på denne måde ønsker at ophæve modsætninger, er de selv meget flittige til at etablere dem – og lige nøjagtigt anbefale et moralsk opbyggeligt terapeutisk engagement. De definerer præcist et »dem«, det såkaldte ekstreme højre, der garanterer identiteten af en konsensus, nemlig det (kultur)radikale hegemoni, der har præget dansk politik de sidste hundrede år med undtagelse af de ganske få år, hvor Det Radikale Venstre ikke har været regeringsbærende.

Det er denne konsensus, der kendetegner »os«. Derfor har De Radikale naturligvis også behov for fjendebilleder – hyppigt Dansk Folkeparti – som de kan afgrænse sig i forhold til. Denne grænsedragning tjener nemlig et vældigt nyttigt formål. Den sikrer De Radikale en komfortabel identitet som gode demokrater. De Radikales Klaus Bondam formulerer det meget præcist, når han siger, at Dansk Folkeparti »lancerer et menneskesyn, som er fuldstændig uforeneligt med mit, og lancerer den fejløpfattelse, at virkeligheden stopper ved Kongeåen. I min optik er Dansk Folkeparti fjende nummer ét.« (*Jyllands-Posten* den 6. januar 2005).

Men at De Radikale bekymrer sig så meget om tonen og menneskesynet i den politiske kamp – sjældnere om indholdet og argumenterne – viser, at deres grænsedragning ikke foregår på det politiske, men på det moralske plan. De Radikale lader sig ikke udfordre politisk; de indskrænker sig til at udtrykke en moralsk fordømmelse af »dem«, der i antologien *Fra kamp til kultur* stemples som »det nye hadende højre«.

Hvorfor ikke bekæmpe »dem« politisk? For resultatet af den moralske grænsedragning kender vi allerede. Det bliver den form for konformitet, der kendetegnede Poul Nyrups kedelige »anstændighedens

Hinsides det politiske

årti«, hvor man holder sig for god til at debattere med dem, der ikke opfattes som stuerene.

OVERVINDELSEN AF KOLLEKTIVE IDENTITETER?

Det er præcist den politiske kamp mellem »vi« og »dem«, som De Radikale forhindrer ved at omforme den til en moralsk kamp. Vi/dem-relationen bliver udelukkende moralsk, ikke politisk.

På det punkt passer De Radikales ikke-politik meget bekvemt til moderne sociologiske teorier, der er udfoldet af bl.a. de tyske sociologer Ulrich Beck og Jürgen Habermas, som postulerer, at dannelsen af kollektive identiteter ikke længere lader sig gøre i vores hypermoderne posttraditionelle og postnationale tidsalder. Her kan kronvidnet Søren Bald atter høres: »Nogle ville kalde os kulturradikale, men det er bedre at sige, at vi vælger moderniteten – også med dens omkostninger. Vores idealer bygger på fornuft, viden, tolerance og lighed. Det traditionelle samfund gennemsyres af nostalgi, følelsesideologier, lukkethed og fundamentalisme.« (Tale ved landsmødet i 2005).

I en posttraditionel tidsalder – med Becks ord: »den refleksive modernitet« – er forestillingen om en fælles, f.eks. national, identitet angiveligt forældet. I stedet skaber hvert enkelt individ sin egen hybride og flydende identitet. Den politiske relation, der bygger på et kollektivt »vi« over for et kollektivt »dem«, er derfor ubrugelig.

Det har den konsekvens, at alle egentlige politiske konflikter blot er noget, der tilhørte en svunden tid. Altså en før-moderne tid, hvor fornuften endnu ikke formåede at beherske de politiske lidenskaber. Men ved at se os omkring i det politiske landskab kan vi se, at det ikke er sandt. I den offentlige politiske kultur strides forskellige kollektive identiteter på livet løs.

Der er f.eks. liberale tilhængere af en minimalstat over for socialisti-

Kasper Støvring

ske tilhængere af en velfærdsstat, der er en kosmopolitisk elite over for et hjemstavnsbundet folk, der er nationale over for multikulturalister. Tilsvarende kæmper forskellige nationale, etniske og religiøse grupper indbyrdes om anerkendelse af deres særlige kultur. Kort sagt: Fordi der altid vil være kollektive identiteter, vil der også altid være mulighed for politiske konflikter.

DET DELIBERATIVE DEMOKRATIIDEAL

De Radikales moralistiske ikke-politik passer også til en populær moderne demokratisk teori. Næmlig den deliberative model, som fik sin eksemplariske form af den amerikanske filosof John Rawls i hovedværket *A Theory of Justice* (1971), og som bl.a. filosofferne Ronald Dworkin og Jürgen Habermas har arvet.

Hvad enten demokratisk deliberation lanceres som »diskursetik« eller bygger på uafhængige domstole som højeste garant for løsning af politiske problemer og fortolkning af fællesskabets moral, så lærer den, at eftersom politiske spørgsmål dybest set er moralske, kan de underkastes en rationel behandling, der har til formål at skabe konsensus. Ved fornuftens og samtalens brug er det principielt muligt – ved at følge fastlagte procedurer – at formulere et upartisk standpunkt, der er i alles interesse.

Netop det juridiske system betragtes som særlig egnet til at nå til sådanne løsninger, der opfattes som upartiske. Problemer med indvandringens negative indvirkning på den nationale samhørighed »løses« f.eks. gennem henvisninger til konventioner om universelle menneskerettigheder. På den måde overlades politiske problemer til eksperter i menneskerettigheder. I valgkampen op til folketingsvalget i 2005 camouflerede Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre deres reelle uenighed om udlændingepolitikken ved at lukke den interne debat;

Hinsides det politiske

kontroversiel politik blev en sag for, ikke folkevalgte politikere, men for internationale organer og jurister. Allerhøjest blev det til uspecificeret kritik af praksis i administrationen og kritik af teknikaliteter i udlændingeloven.

Når De Radikale i de seneste år gentagne gange har lagt sig i ly bag udtalelser fra den europæiske menneskerettighedskommisær eller Institut for Menneskerettigheder, bundet det i, at der ikke er noget egentligt politisk lederskab i partiet. For også indvandring er et politisk område blandt andre. Heller ikke udlændingepolitik er et spørgsmål om have et godt eller ondt menneskesyn.

Men De Radikales position er netop baseret på forestillingen om at have et moralsk privilegium. Det var også tydeligt, da De Radikale førte an i Europaparlamentets modstand mod den italienske kommisær aspirant Rocco Buttiglione og dømte hans katolske sindelag moralsk forkastelig. De Radikale træffer nødtigt egentlige politiske beslutninger. Også beslutningen om dansk engagement i Irakkrigen omdannes til en moralsk kontrovers, der principielt skal afklares inden for FN-institutionens folkeretlige jura. I Det Radikale Venstres Principprogram hedder det således: »FN skal være den fælles globale platform, hvor problemer søges løst gennem forhandling. Grundlaget er de fælles principper, som er fastlagt i FN-pagten og udviklet gennem konventioner og på verdensstopmøder. FN skal udvikles til bedre at håndtere globale miljøproblemer og konflikter, sikre menneskerettigheder, velfærd og frihandel.«

At De Radikale nødtigt træffer politiske beslutninger har ikke mindst vist sig ved deres manglende mod til at slå ned på den islamiske ekstremisme, der har været et ledsagefænomen til en kritikløs indvandring. Hvad var De Radikales reaktion, da den anarkistiske hollandske filminstruktør Theo Van Gogh fik halsen skåret over af en radikal islamist i efteråret 2004? At foreslå en indskrænkning af ytringsfriheden for

Kasper Støvring

at undgå at støde muslimeres religiøse følelser. Forslaget blev fremsat af De Radikales repræsentant i Københavns Borgerrepræsentation, Tanwir Ahmad. Det var ganske vist ikke folketingspartiets linje, fik vi at vide. Men sagen viser problemet med at have abstrakte korrekte holdninger, der ikke bakkes op af en politisk realisme. Man kommer til at opsuge anti-liberale holdninger, der i virkeligheden burde byde De Radikale meget imod (sagen er ikke enestående; partiet har tidligere haft kontroverser med medlemmer af Minhaj ul Quran-bevægelsen om bl.a. dødsstraf).

Overhovedet er den politiske apati hos De Radikale iøjnefaldende. Partiet proklamerer i bund og grund, at der ikke findes noget alternativ til globaliseringen, hvis diktater vi skal acceptere. Hvad enten det drejer sig om indvandringens tiltagende opløsning af den nationale samhörighed eller ophævelsen af den nationale suverænitet til fordel for transnationale jurisdiktioner som EU eller FN.

Man får ofte den opfattelse, at det samlede moralistiske centrum-venstre benægter, at konflikter er uundgåelige i et demokrati. Hvor en levende politisk kamp altså har brug for et opmærksomhedsfelt, dér arbejder centrum-venstre ihærdigt på at blokere energierne i dette felt. Uenighederne druknes simpelthen i et forsøg på at skabe en rationel konsensus på midten.

Det foregår tillige ved at skabe uigennemskuelige økonomiske kompromiser om tekniske detaljer. Den socialdemokratisk-radikale regering i 1990'erne beherskede i særlig grad evnen til at lave lovgivning, der var unddraget offentlighedens opmærksomhed. Af samme grund blev politik bare en del af den almindelige informationsstrøm.

Dannelsen af konsensus kan også foregå ved at udviske grænserne mellem højre og venstre. Her er plusordet »dialog«, som ofte blot betyder samtale mellem forskellige parter, der i virkeligheden ikke er synderligt uenige. Konsekvensen er, at den politiske offentlighed

Hinsides det politiske

bliver stadig mere irrelevant, fordi der ikke er reelle alternativer at vælge imellem eller noget alternativ til globaliseringen, som politikken angiveligt er underkastet. Følgelig finder den tydeligste politiske konfrontation mellem højre og venstre sted i spørgsmålet om, hvor vidt folket blot skal acceptere de diktater, der udgår fra de overnationale organer – EU, FN, Europarådet – der fortolker og håndhæver konventionerne om universelle menneskerettigheder.

Dybest set går politik dog ikke ud på at skabe kompromis gennem deliberation, men på at træffe beslutninger i situationer, hvor politikere ikke kan nå til enighed. Skyldes Irakkrigens manglende popularitet i oppositionen ikke netop, at den er udtryk for en ægte politisk beslutning? Og bliver højrepopulisterne ikke netop moralsk fordømt, fordi de vil give magten til at beslutte tilbage fra eliten til folket?

Den belgiske politolog Chantal Mouffe har i flere bøger, bl.a. *The Democratic Paradox* (2000) og *On the Political* (2005), skrevet om disse spørgsmål og betonet, at opgaven i et levedygtigt demokrati ikke er at forvise politiske lidenskaber til den private sfære for derved at etablere konsensus i den offentlige sfære. Man kan ikke gennem samtale nå til fornuftige og upartiske løsninger på alle konflikter. Politik må i stedet bestå i en demokratisk mobilisering af lidenskaber, der forankrer politik i folks følelser. Dette gør hun til selve kernen i et demokrati: »Only by acknowledging 'the political' in its antagonistic dimension can we pose the central question for democratic politics. This question, *pace* liberal theorists, is not how to negotiate a compromise among competing interests, nor is it how to reach a 'rational', i.e. a fully inclusive, consensus, without any exclusion. Despite what many liberals want us to believe, the specificity of democratic politics is not the overcoming of the we/they opposition but the different way in which it is established.«²

Kasper Støvring

DET POSTPOLITISKE PERSPEKTIV: »DEN TREDJE VEJ«

De Radikale går altså implicit ud fra, at den konfliktfyldte form for politik er forældet. Vi lever nemlig i en hypermoderne tidsalder, hvor der kan skabes en rationel konsensus omkring en lille midte i det politiske spektrum. Politik bliver til moral, der skal forstås i rationalistiske og universalistiske termer.

De Radikale hylder derfor det, man kalder et postpolitisk perspektiv. I England er denne konsensusideologi populariseret af politologen Anthony Giddens som »den tredje vej«, der postulerer at være hinsides den klassiske modsætning mellem højre og venstre. Resultatet er en teknokratisk politik, der ikke forstår politik som beslutninger og kamp mellem kollektive »vi«-identiteter. Det er også for De Radikale et mageløst fremskridt. Hvis man derimod mener, at der altid vil være konflikter, fordi forskellige grupper har forskellige interesser og værdier, er man udemokratisk, for dummet og gammeldags.

Men hvis de politiske konflikter forsvinder, bliver den offentlige politiske kultur netop irrelevant. Den teknokratiske post-politik baner i sidste ende vej for et afpolitiseret demokrati, hvor der ikke er forskel på partierne og reelle alternativer til konsensus. Risikoen er, at vælgerne gribes af politikerlede og magtesløshed med faldende valgdeltagelse til følge.

Og som vi har set i de seneste årtier, fører en lidenskabsløs konsensorienteret politik til befolkningens dalende engagement i fælles anliggender. Det gøder grunden for populismen, som mange fejlagtigt forstår som et udtryk for opportuniste. Men populisme er derimod en folkelig kritik af elitens taktisk betingede forsøg på at bevare magten. Magthavere camouflerer deres særinteresser under et postulat om, at de repræsenterer et upartisk standpunkt, der har almen interesse.

Hinsides det politiske

På dette punkt kommer den politiske kamp igen til sin ret, fordi den kan skabe grundlaget for en debat om mulige alternativer. I sin rette form etablerer den politiske kamp former for identifikation, som relaterer sig til positioner, der er skarpt opdelt i det politiske spektrum, og som bygger på passioner. Blot tillader centrum-venstre ikke passioner i politik. Mobiliseringen af lidenskaber og højrepopulistiske samt venstrepopulistiske (jf. »Die Linke« i Tyskland) appeller til følelserne er nemlig suspekterede forehavender. Også her praktiserer De Radikale en moraliserende og fordømmende retorik.

I realiteten er det kun højrepopulisterne, der for alvor forsøger at mobilisere lidenskaber og skabe kollektive former for identifikation (heraf kommer det forkætrede begreb om »folket«). De tager nemlig den folkelige mistillid til elitens individualistiske og kosmopolitiske projekt alvorligt. Populister forsøger at give folk et håb og en selvbestemmelse i forhold til den globale udvikling, som juridiske og økonomiske eksperter ellers belærer dem om, at de ikke har indflydelse på.

DET FORTRÆNGTES GENKOMST

Hvis politik består i en demokratisk mobilisering af lidenskaber, kan man kun glæde sig over regeringsskiftet i 2001. Her fik vi et opgør med den socialdemokratiske og radikale regerings teknokratiske konsensuskultur og afpolitisering af den offentlige demokratiske kultur.

Dette lykkedes ikke mindst fordi, højrefløjen formåede at skabe en levende politisk debatkultur, som centrum-venstre ellers havde haft patent på i årevis. Centrum-venstre har derimod indskrænket sig til at reagere moralsk på denne ændring. Den har hyppigt stemplet sine modstandere som dårlige demokrater eller ligefrem som onde mennesker (at De Radikale også behersker denne disciplin viste deres valgvideo i 2005 om Bertel Haarder).

Kasper Støvring

Denne dæmonisering begynder i det små. Først stempler man sine højreorienterede modstandere med præfikser som »ultra-« liberalister eller »ærke-« konservative. Man gør dem altså til suspekterede ekstremister. Siden anholder man grundløst deres antidemokratiske tendenser. Det skete, da Henrik Gade Jensen blev anklaget for fascistiske sympatier, da Søren Krarup blev beskyldt for antisemitisme, da Dansk Folkeparti blev associeret med nazisme og senest, da Christopher Arzrounis ansættelse som spindoktor blev problematiseret, fordi han er libertarianer. Dvs. »ultra«-liberalist.

Præcise betegnelser for historiske forbrydelser bliver hyppigt anvendt i flæng og tømmes efterhånden for indhold. Prædikaterne politiseres og reduceres til blotte skældsord. Derfor har vi svært ved at identificere demokratifjendtlige kræfter, når vi virkelig møder dem, både til højre – og til venstre.

En effektiv moralistisk ikke-politik er længe blevet ført i det konfliktsky Sverige, hvor det politisk acceptable følgelig er snævret ind til en lille konform midte. Ubehagelige standpunkter er blevet udelukket fra den offentlige debat og nægtet demokratisk repræsentation, hvorfor man kun tør sige sin ærlige mening på skjult kamera. Også i Sverige tror man, at højrepopulismens fremvækst kan hæmmes gennem moralsk fordømmelse. Men det fortrængte vender som bekendt tilbage i dæmonisk form. Det er ikke tilfældigt, at der i Sverige eksisterer en omfattende og velorganiseret politisk ekstremisme på begge fløje, og disse spændinger finder af og til udløsning i vold og attentater.

Det gælder derfor om at forstå, at konflikter kan spille en integrerende rolle i demokratiet og medvirke til at stabilisere det. Opgaven er at kanalisere ekstreme lidenskaber ind i det demokratiske system og derved tæmme dem. Man må etablere en distinktion mellem »os« og »dem«, der er forenelig med et pluralistisk samfund, hvor alle borgere kan indgå med samme værdighed i samme politiske kultur.

Hinsides det politiske

Hvis de politiske lidenskaber ikke får demokratisk afløb, risikerer man ikke blot, at de vender tilbage i ekstrem form. Man risikerer tilmed at få en konfrontation mellem moralske værdier, der har karakter af at være absolutte i den forstand, at de ikke kan diskuteres og forhandles i en politisk offentlighed.

Gennem moralsk stigmatisering gør man nemlig en legitim politisk modstander til en ond fjende, der er uværdig til at indgå i det demokratiske fællesskab. De politisk korrekte moralister, der ønsker at ophæve det politiske skel mellem »os« og »dem«, genetablerer derfor ikke blot disse skel i form af moralske skel mellem gode og onde. De forstærker tilmed disse skel i en politisk forstand. For »dem«, der ikke bliver demokratisk anerkendt, risikerer at udvikle antidemokratiske sympatier enten i form af ekstrem højrenationalisme eller venstreradikal aktivisme eller i form af religiøs fundamentalisme. Og i sidste ende er den moralsk urene en absolut fjende, der skal udslettes korporligt.

Et vidnesbyrd om denne lovmæssighed var en af de mest rystende hjemlige begivenheder i nyere tid. Det politiske attentat mod integrationsminister Rikke Hvilshøj i sommeren 2005. Skikkelige mennesker i opposition til regeringen har ellers forsøgt at forklare – og undskylde – attentatet med »forråelsen« af den offentlige debat. Det er helt forkert. Attentatet kan snarere forklares med henvisning til omdannelsen af politik til moral.

Ligesom højreorienterede meningsdannere bliver også borgerlige ministre stigmatiserede som onde mennesker. De anklages for at gennemtvinge en inhuman udlændingepolitik, selv om det dog må være en regerings pligt at sikre sammenhængskraften i et samfund, der er ved at falde fra hinanden på grund af årtiers fejlslagen integrationspolitik. Igen: Indvandringen er netop ikke et moralsk, men et politisk problem på linje med alle andre.

Kasper Støvring

Alle mennesker går ind for positivt definerede værdier, det gælder også for langt hovedparten de friheder, som f.eks. er nedfældede i menneskerettighedskonventionerne. Problemet er, at forskellige grupper har forskellige interesser og forstår noget forskelligt ved frihedsrettighederne. Abstrakte rettigheder skal som bekendt fortolkes, før de kan få skænket konkret indhold, og denne fortolkning er styret af kulturelt determinerede begreber og fordomme (hvilket er hermeneutisk børnelærdom).

Det gælder også den forkætrede 24-års regel. Den kan forsvares som et forsøg på at beskytte unge ugifte muslimske kvinder eller den nationale samhørighed imod tvangsægteskaber eller kædeindvandring – eller den kan kritiseres for at berøve mennesker retten til frit at stifte familie. Regeringen mener det første, oppositionen det modsatte. Men det gør jo ikke den ene eller den anden part moralsk forkastelig. Også regeringspartierne er reelle modstandere, som oppositionspartierne blot er uenige med.

Men som det er fremgået af den e-mail, hvor gruppen »Grænseløse Beate« tager ansvaret for attentatet mod integrationsministeren, har venstreradikale aktivister villigt overtaget prædikatet »racisme«. Også de bruger det til at stemple deres modstandere som onde mennesker og legitimere deres overgreb. Og associationstricket virker. At det er højrefløjspolitikere, der overfalder, er blevet normen, hvad enten det er stats- og udenrigsministeren, Pia Kjærsgaard eller Rikke Hvilshøj, der er målet.

For når man mener at have et moralsk privilegium, mener man sig også dermed højt hævet over demokratiets regler, hvorefter attentater bliver legitime midler. Historien gentager sig på sin vis. I 1970'erne svælgede den radikale venstrefløj i volds- og revolutionsromantik; og progressive mener nu som dengang at have monopol på moralen og historien på deres side.

Hinsides det politiske

FRA FJENDER TIL MODSTANDERE

Det afgørende er, at vi i den politiske kultur ikke konfronteres med fjender. Vi bekæmper derimod lidenskabeligt vores *modstandere*, men på et fælles demokratisk værdigrundlag baseret på principper om frihed, frisind, ligeværd og mangfoldighed. Men vi kan være uenige med vores modstandere, når det kommer til fortolkningen af disse abstrakte principper, alle plusordene. Hvis man omdanner politiske problemer som f.eks. indvandringen til moralske problemer, gøder man grunden for konflikter, der ikke kan løses gennem forhandling og diskussion inden for rammerne af den demokratiske kultur.

I et liberalt demokrati er vi ikke gode og onde mennesker, men netop modstandere, der deler en fælles loyalitet over for den offentlige politiske kultur. Her aflives den politiske modstander symbolsk ved hjælp af argumenter. Politiske modstandere sår aldrig tvivl om de andres ret til at fremkomme med og forsvare deres synspunkter, også de ubehagelige, netop fordi konsensus i et levedygtigt demokrati alene går på rammen for debatten.

Når den moralske fjende derimod er en absolut fjende, der i sidste instans skal udslettes, indebærer det med andre ord, at moralske konflikter ikke kan håndteres af de demokratiske institutioner. Hvis moral dominerer den offentlige debat, bliver det vanskeligt at kanalisere de politiske lidenskaber ind i det demokratiske system for derved at tæmme og nyttiggøre dem. Målet med politik er kort sagt at omdanne potentielle moralske modsætninger, der har karakter af at være absolutte, til modsætninger, der er demokratisk legitime.

Når det liberale demokrati historisk har vist sig levedygtigt, skyldes det netop, at det formår at indoptage udenomsparlamentariske strømninger. Eller – med Chantal Mouffes ord – at mobilisere de politiske lidenskaber med henblik på at træffe beslutninger inden for demokra-

Kasper Støvring

tiets rammer. Men det er netop dette, der virker så skræmmende på liberale: »Many liberal theorists refuse to acknowledge the antagonistic dimension of politics and the role of affects in the construction of political identities because they believe that it would endanger the realization of consensus, which they see as the aim of democracy. What they do not realize is that, far from jeopardizing democracy, agonistic confrontation is the very condition of its existence.«³

Meget tyder på, at den danske demokratiske orden er blevet styrket af den revitaliserede politiske kamp. Tal fra Politiets Efterretningstjeneste viser f.eks., at racistisk motiverede overfald er faldet markant siden 2001, hvor Dansk Folkeparti blev støtteparti for den borgerlige regering, og der blev åbnet for en fri debat om udlændingepolitikken.

Under alle omstændigheder kan man ikke fortrænge de politiske konflikter og lidenskaber. Det fører blot til deres genkomst i ekstrem form: En moralsk kamp mellem absolutte positioner af venstreradikal, højreradikal eller fundamentalistisk religiøs karakter. Så til trods for hensigter om det modsatte, skærper moralisterne i den offentlige debat i virkeligheden konflikterne mellem hadefulde fjender.

Pointen er, at konfrontation ikke forhindrer dialog og – i anden omgang – kompromiser mellem forskellige kollektive identiteter. Udgangsbønnen må derfor lyde: Lad os ikke få mindre, men mere politisk konfrontation mellem demokratisk legitime modstandere og en kritik af antiparlamentariske positioner, der forløser deres påståede moralske privilegium på voldelig vis.

Faren er selvfølgelig, at attentater og overfald på folkevalgte politikere snart bliver glemt eller normaliseret, og samfundets sammenhængskraft fortsætter med at blive opløst med mere vold og polarisering mellem kulturer til følge. På det punkt er der ikke meget politisk lederskab eller beslutningskraft at forvente af Det Radikale Venstre,

Hinsides det politiske

eller for den sags skyld konstruktive råd at hente hos den tredje vejs guru, Anthony Giddens, der udtrykker sin falliterklæring med ordene: »Befolkningen vænner sig til den multikulturelle virkelighed« (*Politiken* den 9. april 2005).

Alligevel udtalte Marianne Jelved på landsmødet i 2005 følgende: »Det Radikale Venstre er ikke blevet 100 år ved at rette sig ind efter flertallet. Det er vi blevet, fordi vi har taget demokratiet alvorligt og delt os efter anskuelser; vi har valgt at gå foran og har påtaget os et politisk lederskab og et ansvar; vi har kæmpet for alt, hvad vi har kært. Vælgerne skal kunne se forskel på partierne. Det er det, der er meningen med demokratiet. «

Det Radikale Venstre har i sin lange historie rigtignok villigt bekendt sig til Voltaires feltråb: »Jeg vil bekæmpe dine meninger, men dø for din ret til at have dem«. Eller Viggo Hørups »del jer efter anskuelser!«-dictum. Spørgsmålet er bare, om partiet i dag har forstået, ja, *radikaliteten* af disse ord.

NOTE:

Dele af denne artikel er tidligere blevet publiceret i *Politiken*, *Jyllands-Posten* og *Weekendavisen*.

FODNOTER

¹ Carl Schmitt: *Det politiskes begreb*, Kbh. 2002 [1932], s. 61.

² C. Mouffe: *On the Political*, London 2005, s. 14.

³ Mouffe: *On the Political*, s. 29 f ...